

הרב אריאל בר-אלי
ר"מ בישיבת ההסדר
ודיין ביה"ד לדיני ממונות, שדרות

פסק דין אודות ביטול הזמנת עבודה¹

תאור המקרה

לאחר אסון השרפה בכרמל בתאריך 12/12/10 (משוער) יזם הנתבע הקמת אתר אינטרנט לצורך גיוס כספים לכתיבת ספרי תורה להנצחת הנספים. לנתבע חשוב היה להקים את האתר בזריזות "להכות בברזל כאשר הוא עדיין חם".

בתאריך ה 30/12/10 הנתבע הודיע שהוא לא מעוניין יותר בהקמת האתר, ובתגובה התובע ביקש את שכרו על סך 2000 ₪.

ישנו וויכוח מתי בפועל האתר היה מוכן, האם לאחר כמה ימים או לאחר שבוע.

טענת התובע

לדברי התובע, עבד הוא במסירות והשקיע שעות רבות ברצף על מנת לעמוד בלוח הזמנים הקצר.

"אני מצדי עשיתי הכל, בדרך כלל מדובר על עשרה ימים אולם אני סיימתי בתוך ימים ספורים. מעולם לא דובר על כך שאם העבודה תחרוג מימים ספורים ההסכם בטל. יש לי נסיון רב בהקמת אתרים ומראש נתתי מחיר זול מתוך הזדהות עם התוכן.

בתאריך 14/12/10 שלחתי את התמונות של האתר לנתבע. חיכיתי לתוכן ושלחתי לו תזכורת בתאריך 20/12/10, עשרה ימים אחר כך קיבלתי הודעה שהאתר בהקפאה ואז תבעתי את שכרי" התובע מסביר שתבע רק 2000 ₪ למרות שהסיכום היה על 2500 ₪.

אני תובע 2500 ₪: שכר עבודה בשיעור של 2,000 ₪ ועוד 500 ₪ דמי עוגמת נפש והוצאות משפט".

¹ פסקי דין מבית הדין לדיני ממונות, שדרות.

טענות הנתבע

הנתובע טוען שמראש העבודה היתה אמורה להסתיים תוך ימים ספורים בלבד, ולכן משהנתובע לא עמד ביעד זה, הזמנת העבודה בטלה: "גורם הזמן היה חשוב לי מאוד. צפיתי שהאתר יהיה מוכן תוך יום יומיים והודעתי על כך מראש. לצערי, הנתובע לא עמד במסגרת הזמן"

להערכתני עלות אתר היא בין 700 ל 1000 שקלים, אין בעיה לקחת דגם של אתר רגיל ולשנות את הכיתובים, פעולה פשוטה שלוקחת שעות מספר. אני מבין שהבקשה שלי להכניס אפשרות לתרומות דרשה יותר זמן, אף זו פעולה לא מסובכת.

ברגע שהכנת האתר נמשכה יותר מיומיים, אני כבר ירדתי מהעניין!

מבחינתי, העבודה מסתיימת רק כאשר האתר קיים ברשת, לכן התמונות שקיבלתי במייל לא סיפקו אותי. אני צריך אתר שאפשר להראות אותו לתורמים במחשב נייד, תמונות עומדות שאינם קיימות ברשת לא עוזרות לי. הנתובע לא עמד בלוח הזמנים ולכן אין תוקף להתחייבות שלי לתשלום."

בנוסף, לטענת הנתבע, הנתובע שיחרר אותו מהמחויבות שלו: "הנתובע עצמו בשיחת טלפון אמר במפורש "אם אתה רוצה שנפסיק אל תשלם לי, אבל תחליט". אני רואה בכך פטור מתשלום. אני מוכן להשבע שזה מה שנאמר לי."

הנתובע מכחיש אמירה זו מכל וכל.

בירור הדין

הערכת מחיר להקמת אתר

ראשית פנינו לשני אנשי מקצוע המתעסקים בהקמת אתרים על מנת לקבל הערכת מחיר לעבודה שנעשתה. התמונות של האתר הוצגו בפניהם ונאמר להם שמדובר על אדם מנוסה בתחום. הם העריכו את שווי העבודה בין 2000 ₪ ל 4000 ₪. לדעתם, זמן העבודה הנדרש בין עשר שעות לעשרים וחמש שעות תלוי ברמה שרוצים להגיע.

לאור זאת, אנו מקבלים את דברי הנתובע שהסכום והזמן שנקב משקפים נכונה את התוצאה שלפנינו. הבסיס לדיון הוא שנעשתה עבודה בשווי 2000 ₪ בלוח זמנים סביר (מבלי להכריע בוויכוח האם העבודה הסתיימה במהירות).

עמידה בזמנים

הטענה הראשונה בפי הנתבע היא ביטול ההסכם מכוח אי עמידה בזמנים. ברור שגורם הזמן היה מאוד חשוב להצלחת ההתרמה, השאלה מתי בדיוק סיים התובע את האתר.

מצד אחד, אחרי שלושה ימים התובע כבר שלח תמונות של האתר, מצד שני, האתר אינו פעיל ורק לאחר תשעה ימים נשלחה תזכורת לבקשה לחומר מילולי לאתר.

אנו לא מקבלים את טענת הנתבע, שמראש דובר על אתר שיוקם תוך יומיים, וזאת בהתבסס על תגובתו לדוא"ל שנשלח אליו בתאריך 20/12/10, למעלה משבוע לאחר ההסמכה הראשונית להקמת האתר, וכעשרה ימים לפני הודעת הביטול. מתוך תגובות הנתבע למייל, עולה רושם שהוא לא רואה בפיגור סיבה לביטול העסקה. הנתבע לא ענה לפנייה לתשלום: "אין על מה לדבר" מאחר וישנה חריגה מלוח הזמנים, לכן נראה כי ההתניה שעליה מדבר הנתבע - יום יומיים, לא הייתה מספיק חדה ואין בטענה זו לפטור מהתחייבותו.

וויתור על השכר

לדברי הנתבע התובע - בשיחת טלפון - הסכים לוותר על שכרו (הדבר שוב מוכיח את הנאמר לעיל שההסכם לא בטל עקב איחור בן ימים ספורים).

הנתבע מוחזק בממון אך ישנה כנגדו חזקת חיוב שהרי הוא עצמו מודה שהחוב טרם נפרע.

מתוך השוואה לדיני הלוואה נלמד שכמו שלוה נאמן לטעון טענת מחילה על חוב (במיגו של טענת פרעון, ש"ך עה, כב) אף הנתבע נאמן לכאורה לטעון שחובו נמחל.

אולם במקרה שלנו גם טענת הנתבע אינה מוכיחה על מחילה מפורשת, הנתבע ציטט את התובע כמי שאמר "אל תשלם לי". סגנון זה ניתן להתפרש - עכשיו אין אני תובע תשלום נדבר אחר כך, או אפשר שכוונתו שהחוב קיים אלא שהוא לא יתבע אותו, אך אין כאן מחילה ברורה על שכר העבודה.

סיוע לדבר ניתן להביא משו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ד,תלה) המברר את הלשון "לא אתבע אותך" - וז"ל:

ועוד נדון זה אפ"י אם כדברי ראובן אין זה לשון מחילה שא"ל לא אתבעך יותר כיון דלא אמר לו מחול לך או הפטר או אחד מלשון מחילה אין זה אלא פטומי מילי, ולא נתרצה למחול דלא אמר אלא שלא אתבענו, ואפ"י אם הוא לא תבע חייב בדיני שמים, כיון דלא פטר אותו לגמרי. א"כ לא הוי מחילה וחייב לתן לו כל שכרו ויכול לתבעו דמה שאמר לא אתבעך אין כאן מחילת ממון ולא זכה הלה במה שבידו דאין כאן אלא דברים בעלמא.

מדברי המהר"ם למדנו, שעל מנת שטענת מחילה תתקבל, צריך שלשון בעל החוב תהיה בהירה שאכן מחל על החוב.

סיכום

התובע עשה עבודה ועליו לקבל את שכרו, בתנאי שהאתר מוכן ויוכנס בו כל המלל שרוצה הנתבע. הטענה שהייתה מחילה לא מתקבלת. חיוב השכר ברור ולעומת זאת הפטור מטעם מחילה אינו מוחלט. יש לצרף את העובדה שבעלי הדין חתמו על שטר בוררות ("הן לדין הן לפשרה") המסמך את בית הדין להשתמש בהתרשמות האישית של הדיינים מכוח פשרה.

במקרה שלפנינו אנו נוטים לפרש את האמירה "אל תשלם" במובן של הצעה לפסק זמן אבל לא כמחילה.

למרות זאת אנו לא מחייבים את הנתבע בכל הסכום התביעה אלא בסכום של 1600 שקלים. בכך אנו נותנים מקום לעמעום שהיה בהסכם בין בעלי הדין, לא נחתם הסכם מסודר ולא דובר על סכום מראש. אפשר שהמחיר גבוהה ביחס לציפיות של הנתבע שרצה את האתר במהירות האפשרית.

עוגמת נפש והוצאות משפט

לא מצאנו בסיס הלכתי לתביעה זולגבי התביעה לפיצוי על עוגמת נפש. לגבי הוצאות משפט לא ראינו סיבה לחרוג מהכלל שהתובע משלם הוצאות משפט.

החלטה: הנתבע ישלם לתובע חיים 1600 ₪. מועד התשלום בתוך שלושים יום. התובע יעמיד לרשות הנתבע אתר כפי שסוכם. "והאמת והשלום אהבו".

הרב אריאל בר-אלי

הרב דוד פנדל

הרב דרור טויל

הרב אריאל בר-אלי

מקח טעות במכירת אופניים

תיאור המקרה

תובע: "מכרתי את האופניים במחיר 450 ש"ח (אופניים חדשות כאלה עולות 750 ש"ח). מכרתי אותם במצב טוב, הקונה בדק לפני הקניה והחליט לקנות אותם. נתתי לו את האופניים מתוך סיכום שלמחרת הוא משלם לי. לאחר שלושה ימים הוא בא בטענה שיש לבטל את העסקה ורוצה לחזור בו כיוון שהוא גילה פגמים, יש שמיינות בגלגלים ועלות התיקון יקרה.

מבחינתי האופניים היו תקינות בזמן המכירה וכל הבעיה התחילה אצל הקונה.

נתבע: אכן קניתי אותם ועשיתי מעשה קניין, התשלום התעכב רק בגלל שלא היה לי מזומן במקום. אחרי שהתחלתי לנסוע באופניים גיליתי את הבעיות. גיליתי שהאופניים היו פגומים ובעצם שווים פחות. מדובר בבעיה מרכזית שקשורה לשמיינות בגלגלים ואי אפשר לנסוע כך, אני לא נסעתי בצורה חריגה. לקחתי את האופניים לתקן והוא אמר שעלות התיקון יקרה משום שצריך להחליף צמיגים. ברצוני לבטל את העסקה!

לשאלת בית הדין האם הוא מבקש ביטול עסקה או תיקון הנוק? הוא ענה שהוא רוצה ביטול עסקה.

בירור הדין

לאחר בירור עם תקן נוסף אנו מבינים כי ישנו הבדל בין שני הגלגלים, בגלגל האחורי הסטייה קלה לעומת הגלגל הקדמי שם הבעיה חריפה יותר.

אצל מי קרה הנוזק?

לדברי התקן הסבירות שהנוזק בגלגל הקדמי קרה אצל המוכר, יש כאן בלאי מתמשך שלא קרה ברגע אחד. לעומת זאת הנוזק בגלגל האחורי יכול לקרות אפילו על ידי מכה חד פעמית ולכן אין הכרע היכן זה קרה.

אנו מוצאים שמומחה מכריע מתי קרה הפגם - ראובן מכר לשמעון גבינות, לאחר שלושה ימים פתחם ומצאם שהרקיבו ריקבון גדול, ישאלו לעושי גבינות בכמה זמן ראוי לבוא ריקבון ועיפוש כזה, אם יאמרו שנעשה הריקבון

בבית המוכר, נמצא שהיה מקח טעות, (שו"ע חו"מ סי' רלב סט"ז). לכן לגבי הנזק בגלגל הקדמי אנו מקבלים את דעת המומחה שהפגם נעשה אצל המוכר.

האם יש כאן מקח טעות וכל העסקה מתבטלת?

הגדרת פגם המבטל מקח הוא לפי מה שמקובל בשוק [חושן משפט סימן רלב, ו].

נראה שהמקובל בקניה של מוצרים 'יד שנייה' הוא לא להקפיד על דברים קטנים וכן להקפיד על דברים מהותיים, מחד ברור שלא מדובר על אופניים חדשות מנגד אם צריך להשקיע סכום ניכר בתיקון הרי זה מום. התיקון של הגלגל הקדמי עולה קרוב למאה שקלים ולכן ודאי שעל דעת כן לא קנה ויש כאן מום. אף על פי כן לדעתנו העסקה כולה לא מתבטלת!

המוכר צריך לתקן את הפגם אבל הקונה לא יכול לבטל את המקח. הלכה זו נתמכת בפסק השו"ע "ראובן שמכר לשמעון בתים שיש לו בעיר אחרת, וקודם גמר המקח נכנסו עובדי כוכבים בבתיים וקלקלו קצת מקומות ועשו הכתלים ועקרו דלתות הבית והחלונות, ורוצה שמעון לחזור בו, וראובן טוען שכיון שהוא מום עובר ינכה לו מן הדמים כדי שיחזיר הבית לקדמותו ויקיים המקח, הדין עם ראובן. הגה: שהרי בית מכר לו ועדיין נקרא בית. וכן מום שאינו בגוף הבית, כגון שיש לאחר דרך עליו או אמת המים עוברת שם, מסלק המים והמקח קיים. אבל אם המום בגוף הבית, כגון שאמר לו שיש לו כותל שלם, ונמצא רעוע, אינו יכול לבנות לו כותל שלם" (חו"מ רלב, ה).

לפי הסבר הרמ"א, שאם המום אינו פוגע בשם המוצר,¹ המקח קיים. אופניים עם שמיניות עדיין שמם עליהם ולכן אין כאן מקח טעות, מנגד המוכר חייב לתקן את המום.

¹ בפשטות ישנה מחלוקת ראשונים אלא שהרמ"א הכריע, לדעת הרא"ש אם למרות הנזק "שמו עליו" אז המקח קיים. דעת הר"י מגאש כל דבר הנצרך לתיקון הוא מקח טעות, לדבריו לא שייך שהמוכר יכריח את הלוקח לקיים מקחו, יעויין בקובץ תחומין ג' מאמרו של הרב ורהפטיג הנוקט למעשה שהכל תלוי בעלות התיקון.

ספק היכן קרה המום?

לגבי הגלגל האחורי ישנו ספק היכן קרה המום? ההכרעה היא לפי הכלל "כאן נמצא כאן היה". הספק התעורר אצל הקונה לכן עליו חובת הראיה, שהמום ישן והיה אצל המוכר.

הלכה זו נכונה גם כאשר הקונה מוחזק בכסף, מכל מקום ההנחה היא שהמום נולד אצלו והוא ישא בהוצאות התיקון. כך מתבאר מפסק השו"ע לגבי בהמה שנמצאת טרפה: "המוכר בהמה לחבירו ושחטה ונמצאת טרפה, קנאה תוך ג' ימים ולא הוגלד פי המכה, אז הוא ספק אם ניקב תוך ג' אם לאו, על הלוקח להביא ראיה, ואם לא, יפסיד ויתן הדמים אם הם עדיין בידו" (שם סעיף יא).

לסיכום: עלות התיקון של הגלגל הקדמי מוטלת על המוכר ואת כל השאר סופג הלוקח.

בדיקת האופניים על ידי הקונה - מחילה?

במקרה שלנו הקונה נסע על האופניים והחליט שהם טובות האם בכך הוא מחל על טענת פגם?

ישנה סברה המובאת בדברי הרב המגיד (מכירה טו, ד) "היה דבר שהלוקח יכול להבחין לאלתר כגון שיכולין לנסותו לטועמו ולא הקפיד לעשות כן אינו חוזר". לכאורה קל וחומר אם בדק והסכים לכך שהחפץ תקין יש בכך מחילה!

אחרונים כתבו (ראה ספר מחקרים בכלכלה ומשפט עמוד 115), שאם הכסף עדיין ביד הקונה הדין משתנה ואין מחילה וכן אם הבדיקה מצריכה מומחה אין בכך מחילה. שתי הסברות קיימות בעניינינו ולכן מסתבר שאין בבדיקה של הקונה משום מחילה על הפגם, הוא פשוט לא גילה אותו.

החלטה

הקונה צריך לשלם את מלוא הסכום שסוכם לאחר שהמוכר יתקן את הגלגל הקדמי.

במידה והמוכר אינו מוכן לתקן המקח בטל.

הרב אריאל בר-אלי

ביטול חוזה לאחר לחיצת יד

עובדות וטענות

הנתבעים הקימו קבוצת רכישה לבניה משותפת. הם ביקשו הצעת מחיר מקבלנים שונים על פי מפרט טכני שהם הכינו. לאחר משא ומתן הגיעו לכלל הסכמה עם התובע על מחיר של 4000 ₪ למטר.

לאחר שלב זה התחיל משא ומתן מפורט בין הצדדים על הפרטים של ההסכם.

הצעות כתובות הועברו בין הצדדים אבל לא היתה חתימה על הסכם.

לאחר כשבועיים הנתבעים חזרו בהם ואינם רוצים את התובע כקבלן.

הקבלן תובע לממש את ההסכם ולחילופין פיצוי על השקעה בהסכם וכן אובדן הכנסה על הצעות שנדחו עקב ההצעה המדוברת.

הנתבעים חוזרים בהם מהסיבה שלא היה הסכם ולכן הם לא מחויבים להמשיך ולעבוד איתו לא הלכתית ולא מוסרית.

הויכוח העובדתי בין הצדדים מתמקד בפגישה שהיתה בין התובע לאחד הנתבעים כמה ימים לפני סוכות. לדברי הקבלן, בפגישה זו הגיעו לידי הסכמה המלווה בלחיצת יד שההסכם סגור והוא יכול לעלות לקרקע מיד אחרי סוכות. אף שפיזית היה בשעת ההסכמה רק אחד של הנתבעים, אך בפועל היה קשר טלפוני גם עם פ' שהוא נציג החברה והוא זה שאמר שאפשר לעלות על הקרקע לאחר סוכות.

בפני בית דין הופיע עד שהיה נוכח בפגישה הנ"ל והוא צידד שהיתה גמירות דעת על קיום עסקה.

הנתבע, נציג הקבוצה, היה בקשר טלפוני עם חברו הנתבע ומודה שאכן כך היו פני הדברים אבל להבנתו כל עוד שלא היתה חתימה בפועל על חוזה לא היה כאן הסכם מחייב. הוא הוסיף שנשארו דברים מרכזיים שלא סוכמו כגון פריסת התשלומים וזמן האחריות לבניה, לכן ברור שמשמעות הסיכום על פה היתה: ניתן להתקדם עד לשלב הסופי, הוסרו בעיות שעמדו על הפרק עד עכשיו, וכך יש להתייחס גם למשפט "תעלה על הקרקע".

הנתבעים טוענים שסיבת חזרתם היא חוסר ניסיון של הקבלן, ובעיה של אמינות.

נושא זה עמד ברקע כל הזמן והתחזק במשך הזמן עד שלבסוף הגיעו חברי הקבוצה לכלל החלטה שלא לקחת את התובע כקבלן בפרוייקט זה.

בירור הדין

הדבר הראשון שיש לברר האם היה מעשה קנין, ובעניינו, האם ניתן להחשיב את לחיצת היד לקנין?

בנדון דידן – לחיצת היד אינה מעשה קנין

לחיצת היד אינה מעשה קנין המנוי בין דרכי ההתחייבות בשו"ע. אכן, על פי ההלכה ניתן להתחייב בגם בדרכים שונות, על פי המנהג. דרך זו נקראת קנין סיטומתא בנוי על מנהג הסוחרים (חו"מ סימן סא).

בעסקאות נדל"ן המקובל לחתום חוזה ולא לסגור דברים בעל פה, לכן אין לראות בלחיצת היד מעשה קנין מדין סיטומתא, ומתברר שאין כאן מעשה קנין. עקב כך אין בסיס לדרישת הקבלן לאכוף את ההסכם, שכן ללא קנין אין מחויבות. בנוסף, בסכמות שבין הצדדים, חסר דבר מהותי פריסת התשלום, דבר זה מצטרף להבנה שלא היתה גמירות דעת, ואין לראות בלחיצת היד מעשה קנין מחייב.

חובה מוסרית לעמוד בדיבורו

ישנם מצבים בהם אין חיוב גמור שניתן לאוכפו בבית הדין, אך יש חובה הלכתית מוסרית לעמוד בדיבורו. במידה ולפי ההלכה ישנו חיוב לעמוד בדיבור, על בית הדין להפציר ולזרז את בעלי הדין לעמוד בדיבורם.¹ הרושם המצטייר בפנינו לגבי המפגש בין התובע לאחד מהנתבעים לפני סוכות, שאכן מצד אחד הנתבעים היתה הסכמה בעל פה שהעסקה סגורה ומתחילים לעבוד. נכון הדבר שיש עדיין להסתפק האם הכוונה להסכמה מוחלטת משום שנציג הקבוצה לא היה נוכח באותה פגישה וברור שהנתבע לא התכוון לפעול לבד.

¹ בספר פתחי חושן קניינים פרק א הערה ב מובא שבית דין צריכים לקוראו עברין ולביישו ברבים!

אף על פי כן אנו נוטים לקבל את דברי העד שהציג את התרשמותו בפני בית הדין על כך שהיתה גמירות דעת ברורה לסגירת עסקה לפחות מצד הנתבע שהיה נוכח בפגישה.

לאור זאת לפחות כלפיו יש לדון במחויבות של אדם לעמוד בדיבורו.

דין "מחוסר אמנה"

הגמרא אומרת ש"דברים יש בהם משום מחוסר אמנה" (בבא מציעא מט,א). ובהמשך מחלקת הגמרא בין 'מתנה מועטת', לבין 'מתנה מרובה': אדם המבטיח לתת מתנה קטנה, אסור לו לחזור מדיבורו. אך בהבטחה למתנה גדולה אין חיוב לעמוד בדיבורו, שכן ההנחה היא שאף הצד המקבל מבין שאין התחייבות גמורה, ואין מצידו גמירות דעת. לכאורה עסקה המוערכת בכמה מיליוני שקלים דינה כמתנה מרובה שאין גמירות דעת ללא קנין. מנגד כתב התוספות רא"ש לחלק בין מתנה לעסקה. בעסקה ישנה תמורה להשקעה ובמתנה הנותן בלבד נפסד. לכן הגמרא בחרה לדבר על מתנה בה יש להבחין בין מתנה מועטת למתנה מרובה, אך בחזרה מעסקה בדיבור עסקה תמיד יש מחוסרי אמנה.

החוזרים אינם מחוסרי אמנה

אמנם ישנם שתי סיבות לומר שאין כאן "מחוסר אמנה":

לא סוכמו כל פרטי ההסכם

המאירי (ב"מ מח) כתב, שאין דין מחוסר אמנה כל שעוד לא גמרו תנאי המכירה, וכל שנשאר עדיין פרט אחד שלא הוסכם ביניהם לא הוי מחוסר אמנה.

החזרה אינה שרירותית

נחלקו הראשונים האם יש איסור לחזור, במקרה שהיתה סגירה בדיבור ולאחר מכן השתנו המחירים בשוק האם. דעת תוס' ורמב"ן (בבא מציעא מט) שגם במצב של "תרי תרעי" יש מחוסר אמנה, כלומר גם אם פתאום המחירים השתנו אסור לחזור. מאידך, לדעת בעל המאור, במצב של "תרי תרעי" אין משום מחוסר אמנה.

להלכה הרמ"א (רד,א) הביא ב' דעות וסיים שנראה עיקר להחמיר שאסור לחזור גם אם יש שינוי במחירים. הש"ך הביא שהעניין נשאר ספק, ובפתחי

תשובה בשם תשובות חת"ס הקל בדבר שהתחדש לאחר הדיבור. בתשובת החתם סופר מדובר באחד שמכר חפץ כדי לקנות חפץ אחר שהיה זקוק לו ואח"כ נפל לו אותו חפץ בירושה. הוא רוצה לחזור בו מדיבורו ולא לקנות את החפץ. החתם סופר הכריע שהוא לבטל את המקח עליו הסכים בדיבור, משום שהשתנו התנאים.

במקרה שלנו אומנם הנתבעים ידעו שמדובר בקבלן לא מנוסה ובכל זאת הגיעו לכלל הסכמה בדיבור. אך הרושם הלך והצטבר, החשש שמדובר בקבלן לא מספיק אמין ומנוסה וממילא הם עתידים להשקיע זמן מרובה מעבר לקבלן רגיל, הוא דבר שהולך ונבנה. לאור היבט זה ניתן לדמות זאת לתשובת החת"ס סופר.

על כן, לסיכום אנחנו קובעים שלנתבעים אין איסור לחזור בהם מדיבורם.

הפסדים לקבלן

לעניין ההפסדים שהקבלן טוען שנגרמו- כששליח בית דין פנה בטלפון לקבלן וביקש שיתן לו שמות של אנשים שרצו לעבוד איתו והוא הפסיד אותם, הוא לא חזר אליו עם האינפורמציה. באחד המקרים אמר שרק ב17 לחודש הוא יוכל להוכיח. על כן, לסיכום, בית הדין לא מצא עסקאות ספציפיות שהתובע הפסיד לאור הקשר עם הנתבעים.

נראה שגם אם נגרם הפסד לקבלן בביטול עסקאות (מה שלא הוכח) "איהו הוא דאפסיד אנפשיה". כל עוד לא נעשה חוזה מחייב, היה צריך לא לבטל או לדחות עסקאות אחרות.

הוצאות משפט

לבית הדין סמכות מכוח שטר הבוררות להכריע על פי שיקול דעתו בנושא הוצאות משפט.

בית הדין קובע, שיש לחלק את הוצאות בית הדין על שני הצדדים. הסיבה היא בגלל שעיקר הדיון הוא ביחס לנתבעים, האם יש להם חיוב מצד מחוסרי אמנה? הם נהנו מהבירור ההלכתי שעסק בעיקר בחובה שלהם כלפי שמיים.

החלטה

הוצאות המשפט על סך 250 ₪ יחולקו בווה בין התובע לנתבעים.

הרב אריאל בר-אלי

1. התביעה נדחית. הנתבעים יכולים לחזור בהם מהסיכום עם הקבלן.
2. החלטה - הוצאות המשפט על סך 250 ₪ יחולקו בשווה בין התובע לנתבעים.

הרב דוד פנדל הרב דרור טוויל הרב אריאל בר-אלי

הרב אריאל בר-אלי

פסק דין בענין הלנת שכר

טענות התובע

אשתי עבדה במועדונית שבראשה עומד פלוני. מהתאריך 11/2009 מלינים את שכרה. בסופו של דבר עד היום חייבים לה ארבע משכורות מלאות ועוד חצי משכורת. 5200 ₪ כל משכורת + 3000 ₪ יתרת חוב על חצי משכורת, סה"כ 23800 ₪.

אשתי רצתה לעזוב וקיבלה מכתב פיטורין ביולי. היא עבדה שם סה"כ שלש שנים עד שלב הפיטורים.

בנוסף אני תובע פיצויי פיטורין בסך 5200 ₪ למשך שלש שנים, סה"כ 15600 ש"ח.

בנוסף עוד 6000 ₪ הפרשות, שלא עברו לקרן הפנסיה וקרן מקפת, עפ"י הערכת.

דיברנו עם הנתבע דרך מכתב ומייל וטענתו היא שאין כסף לעמותה.

ברור לי שיש כספים לעמותה: אנו יודעים על גיוסי כספים שהיו. התחושה הכללית שלי היא שיש רצון להחזיר אלא שפשוט יש שלוחצים יותר והכסף הולך אליהם. אם יהיה רצון אמיתי הכסף יכול להגיע. דוגמא: תקופה ארוכה אחרי הלנת שכר אנו שומעים על אירועים שעשו.

טענות הנתבע

איני מתווכח על הנתונים למעט שני דברים שברצוני להוסיף. הארגון הזה חייב לי אישית 350000 ₪ עבור כספים שנתתי למועדון על מנת שימשיך לפעול. ידענו באמצע שנה שעברה שתהיה בעיה והודענו לעובדים. פלונית נשארה מתוך בחירה. הבקשה למכתב פיטורין היה לבקשתה. למעשה, החל מהנהג ועוד אחרון העובדים אף אחד לא מקבל משכורות כבר שנה.

פיצויי הפיטורין נמצאים בקרן, הם צריכים לבוא לקחת בתנאי שלא התחילה לעבוד במקום אחר תוך חצי שנה. הפרשנו כסף לשם במשך התקופה. אני מניח שברגע שכסף יגיע הוא יכנס למשכורות. אכן קיבלנו 50000 ₪ אך התורם רצה שזה יגיע למקומות אחרים, בכל מקרה עדיף שתהיה פעילות ואז הסיכוי לתקציב גדל. כך גם העירייה חייבת לנו 300,000

ש. אני מצליח לגייס שווה כסף ולא כסף לכן אנו עדיין ממשיכים בהפעלת המועדונית. לסיכום, כסף אמור להיכנס השאלה היא מתי.

החלטת בית הדין

ראשית, אנו מתייחסים לחוב המוסכם שהוא 23800 ₪, שכר עבודה.

ההתרשמות שלנו שכספים ממשיכים להגיע לעמותה ומופנים לפעילות של המועדונית, דבר שלפי דעתנו אינו נכון. הסדר הוא קודם לשלם חובות ורק לאחר מכן להמשיך בפעילות.

לאור החוב הגדול ולאחר שאפשרנו לנתבע להגיש מסמכים המשקפים את מצבה הכלכלי של העמותה (והוא לא עשה כן), אנו מחייבים את העמותה להתחיל לפרוע את החוב ולשלם כל חודש סך של 4500 ₪ לנתבע, עד סיום כל החוב על סך 23800 ₪.

לגבי פיצויים על סך 15600 ₪. האחריות לסכום זה מוטלת על העמותה! העמותה צריכה להעביר את הטפסים המתאימים לידי התובע על מנת שיוכל לגבות את פיצויים מקרן הפנסיה. כמו כן אם חסר סכום בקרן על העמותה להשלים את החסר.

על העמותה להשלים את ההפרשות על סך 6000 ₪ לקרנות הקבועות בתוך שלושים יום.

סיכום

א. על העמותה להעביר לנתבע 4500 ₪ בכל 10 לחודש החל 10/08/10.

ב. הסכום המצטבר יהיה 23800 ₪.

ג. יש להשלים לקרנות את הסכום החסר על סך 6000 ₪ בתוך שלושים יום.

ד. על העמותה לדאוג לכך שפיצויי הפיטורין יגיעו לידו של התובע בתוך שלושים יום.

הרב אריאל בר-אלי

נזקי רכוש בתאונת דרכים

תאור המקרה

בתאריך ז' מרחשון תשעא נסע התובע אלי כהן ברכב טויוטה ברחוב נחלת שלמה במפגש עם רחוב אור לציון, בנתיבות. דוד לוי, הנתבע, הגיע מרחוב אור לציון עם הטרקטורון ונכנס לרחוב נחלת שלמה בלא שנתן זכות קדימה לאלי. הטרקטורון פרץ לכביש לפני שאלי הגיע לאותו מקום. אלי פגע בטרקטורון וכתוצאה מהמפגש עף עם הרכב לצד ימין והתהפך.

אלי פונה לבית חולים באמבולנס ושחרר באותו יום, הרכב ניזוק מכל צדדיו.

טענות ותביעות התובע

נסעתי במהירות המותרת ולא היתה לי שום אפשרות למנוע את ההתנגשות. דוד התפרץ לצומת ויותר מכך לאחר התאונה הוא נעלם והשאיר אותי פצוע ברכב.

על כן, עליו לשלם את כל נזקי.

פירוט התביעה:

מחיר הרכב כפי שמופיע במחירון	15200 ₪.
גרר	340 ₪.
שמאי	812 ₪.
החזר הוצאות של נסיעות למשטרה, וחיפוש רכב חילופי	200 ₪.
דלק שנשפך	100 ₪
שלושה ימי עבודה-	600 ₪.
העברת בעלות-	200 ₪
בדיקת משכון	100 ₪

ריבית בנקאית –	211 ₪
גדר שנהרסה למשפחת צברי	300- ₪
הוצאות משפט-	150 ₪
סך הכול-	18,213 ₪

טענות הנתבע

לטענת הנתבע, הוא לא ברח ממקום האירוע אלא הלך לראות מה עם הנוסע שהיה עימו.

לטענתו, התגובה של אלי לכך שהוא נכנס למסלול הנסיעה שלו מוגזמת ומעידה על נסיעה במהירות מופרזת. היה עליו לנווט את הרכב הצידה ולא להמשיך ולנסוע ישר, לכן גם הוא מוגדר כפושע.

הטוען הרבני הוסיף טענות הלכתיות:

א. כפי שטען הנתבע, גם התובע פשע. במפגש בין שניים שפשעו, פטורים מהנזקים ההדדיים (סימן שעח סעיף ז).

ב. אם הנתבע הספיק לבלום לפני המפגש נמצא שרכב הטויוטה פגע בטרקטורון עומד, והרי הדין הוא שבור פטור על כלים (סימן תי סעיף כא), ועל כן הנתבע פטור מתשלום נזקי הרכב.

ג. דוד נסע להביא חלות לשבת והרי ההלכה היא שמי שרץ בערב שבת פטור מנזק כי יש לו רשות לכך (סימן שעח סעיף ח).

ד. יש לקזז משומת הנזק את שווי שרידי הרכב, יש מנוע תקין ששווה אלפי שקלים. על אף שהמדינה החליטה להוריד את הרכב מהכביש אין אנו מתחשבים בזה אלא בערך האמיתי שלו (על פי שעח סעיף ט).

ברור הדין:

מי פשע

בית הדין המתין מספר חודשים לכך שיגיע דו"ח משטרתי על התאונה. על פי הדו"ח, האחריות היחידה לתאונה מוטלת על דוד אשר לא ציית לתמרור 36 ולא נתן זכות קדימה. לא נמצא שום ביסוס עובדתי לכך שאלי נסע במהירות.

גם מן הבחינה ההלכתית אין להניח שאלי נסע במהירות מופרזת ללא ביסוס מציאותי, שחזקה עליו שנהג לפי כללי התנועה. לכן אנו דוחים את הטענה שאלי נחשב לנוהג ש"לא ברשות".

על כן, כל האחריות לנזק מוטלת על דוד.

האם פטור מדין ריצה בערב שבת

בית הדין דוחה את הטענה שמכיוון שמדובר על נסיעה להביא חלות שבת וביום שישי מותר לרוץ לצורך כך יש לפטור את הנתבע. שכן, ברור שיש להבחין בין ריצה ברחוב המותרת בערב שבת, לבין התפרצות ברכב לצומת בניגוד לחוקי התנועה. כאן מדובר על פעולה שיש בה משום סיכון חיי אדם ולכך היא אסורה.

האם הנתבע פטור – כדין בור שפטור על הכלים

בדו"ח המשטרה אין התייחסות מפורשת לשאלה באיזה מצב היה דוד בזמן המפגש בין המכוניות, דהיינו האם הטרקטורון עמד במקומו או שהיה בתנועה. דוד טוען שהוא הספיק לבלום את הרכב לפני התאונה. אם נקבל את דבריו ונניח שהרכב עמד, לכאורה הוא נחשב לבור ברשות הרבים. ממילא דוד פטור מחיוב הנזק, שכן המכונית שנפגעה נחשבת לעניין זה ככלי שניזוק בבור ופטור (סימן תי סעיף כא).

אולם נראה, שלנזק מטרקטורון הנשלט על ידי דוד יש דין של אדם המזיק, אף אם עמד במקומו בלא תנועה. הלכה זו עולה מתוך דברי המשנה בב"ק (לא, ב) המחייבת אדם שנשא קורה אשר עמד במקומו ונתקל בו אדם שנשא חבית. החיוב הוא מדין אדם המזיק למרות שבעל הקורה עמד במקומו, ופירש הנמו"י "היכא דקאי אנפשיה לאו תולדה דבור היא אלא כמאן דאזקיה בידיים דמי". דהיינו, למרות שכאשר אדם נפל והוא מוטל על הרצפה דינו כדין בור אך אם האדם עומד במקומו יש לו דין של אדם המזיק משום שהוא שולט במעשיו (וכן פסק בשו"ת עטרת דבורה סימן נב).

שומת הרכב

בעקבות דו"ח השמאי הרכב הושבת ואין אפשרות להחזיר אותו אל הכביש, לכן ניתן למכור אותו רק לחלקים. השומה המקובלת היא ערך של 10% משווי הרכב כפי שכתב השמאי, במקרה שלנו מדובר על 1470 ₪.

אין להשוות שומה זאת להלכה שהביא הטוען הרבני מסימן שע"ח, היות ושם בעל הסוס הוא גוי שבכוח הזרוע קובע סכום מופרז, ואז אין אנו מתחשבים בדעתו. כאן המדינה לפי כללים הגיוניים מחליטה על הורדה מהכביש והחלטה זו משפיעה על כל השוק. מחיר של רכב שהורד מהכביש הוא כפי שקבע השמאי ואי אפשר להתעלם מכך.

מסקנה

דוד חייב בנוזקי הרכב שנפגע. שומת הנוזק היא כפי שקבע השמאי 13,230 ₪ בהנחה ששרידי הרכב נשארים בידי אלי.

תביעות נלוות הקשורות לרכב

1. דוח שמאי - אלי תובע את תשלום על דו"ח השמאי על סך 812 ₪.

אנו סבורים שאין מקום לחייב את דוד בתשלום על כך משום שהוא לא צריך את השומה. הוא מצידו יברר בכוחות עצמו את שומת הנוזק, אלי הוא זה שרצה שומה מדויקת אם כן היא משרתת אותו בלבד.

2. עלויות גרירה - אלי תובע החזר של גרירת הרכב על סך 340 ₪ (גרירה משטרתית על מנת לפנות את מקום התאונה וגרירה פרטית למוסד). חובה זו מוטלת על דוד כמבואר בבא קמא (יא) לגבי טורח העלאת נבלה מהבור שזו חובתו של המזיק - "מניין שעל בעל הבור להעלות את הנבלה תלמוד לומר - והמת יהיה לו".¹

האם ניתן לחלק ולומר שיש רק חיוב להעלות את הנבלה מהבור למקום שהייתה (וכאן הרכב נמצא במקום שהיה לפני התאונה), אך לא שמענו חיוב לקחת את הנבלה למקום שניתן לשום ולתקן אותה (מוסד). נראה שישנה ראייה מדברי הגמרא שהביאה בשם אבא שאול "יביא עדודה לב"ד" ופרש"י לשומה כמה היא שווה, משמע שאף זה מכלל חיוב המזיק.

3. דלק - אלי תובע את הדלק שנשפך על סך 100 ₪. אם אכן הדלק נשפך ישירות מחמת המכה אזי דוד חייב בכך אולם ישנו ספק מציאותי האם

¹ ואף שמחיר הרכב במקום התאונה ובמוסד הוא אותו מחיר, מכל מקום חייב המזיק בגרירה כפי שמבואר בהמשך הגמרא שם "בבירא שויה זוזא ואגודא נמי שויה זוזא".

המכה של הטרקטורון פעה את החור או שהדלק נשפך לאחר זמן מסיבה מקרית אחרת כגון שהגרר העלה את הרכב וגרם לשפיכה וכדומה, מספק אין לחייב את דוד בתשלום.

4. רכב חלופי - נסיעות למשרד הרישוי, ובוחן רכב וחפוש רכב חלופי על סך 200 ₪.

לדעתנו תביעות אלו דינן להדחות, משום שאין כאן אחריות ישירה של דוד לפעולות אלו והן אינן אפילו בגדר נזק בגרמא.

סיכום התביעות הנלוות לנזק הרכב: דוד חייב 340 ₪ דמי גרירה.

תביעות נוספות

1. ימי עבודה - אלי תובע שלושה ימי עבודה כפי שהורה הרופא, הסכום הוא 600 ₪.

לתביעה צורף תלוש המשכורת. אכן, הפסד שנגרם כתוצאה מהפגיעה של אלי מוטלת על דוד ולכן הוא חייב בתשלומי "שבת"². על פי דין, מכיון שהתובע לא נדרש ללכת לעבודה וגם הוא נהנה מכך, החיוב אינו מלא אלא כ"פועל בטל מאותה מלאכה" (רמב"ם חובל ב,יא), לכן יש להוריד³ שליש מהחיוב ונשאר החוב על סך 400 ₪.

2. העברת בעלות, ובדיקת משכון - אלי תובע תשלום על העברת בעלות וכן בדיקת משכון וכן ריבית בנקאית.

כל התשלומים הנ"ל אינם הזק ישיר של דוד ולכן אין לחייב אותם וכפי שהתבאר לעיל (סעיף 5).

² אף שישנה מחלוקת בין השו"ע לרמ"א (חוי"מ סימן א) האם דנים תשלומי שבת בזמן הזה? גם הרמ"א כתב לחייב לפי מה שיטילו הדיינים, והש"ך הביא שהמהרש"ל פסק כשו"ע, והחתימה על שטר הבוררות שלנו מונעת טענת קים לי.

³ הטי"ז בסימן שלג כתב לשער בחצי מהסכום אומנם כיום מורים להפחית פחות, עקב הלחץ הכלכלי הקיים.

3. הוצאות משפט - אלי תובע החזר הוצאות משפט, מדיניות בית הדין היא לחייב רק את התובע בהוצאות משפט כפי שמובא בשולחן ערוך בסימן יד.

4. דמי תיקון הגדר - אלי תובע החזר עבור הגדר שנהרסה על סך 300 ₪. לדעתנו אי אפשר להטיל את האחריות לנזק על דוד. אומנם הנזקים שנגרמו מעצם המפגש עם הטרקטורון מוטלים על דוד, אך הנזק לגדר נגרם רק לאחר המפגש כאשר הרכב של אלי סטה ממסלולו ונתקע בגדר, פעולה זאת מתייחסת לאלי⁴ ולא לדוד.

בנוסף, מצד הדין גם אלי פטור על הנזק כלפי בעלי הגדר, משום שזה הוא אונס גמור.

הכרעה בתביעות הנוספות

דוד חייב על ביטול שלושה ימי עבודה של אלי סך של 400 ₪.

החלטה

1. דוד לוי ישלם לאלי כהן סך של 13,970 ₪
2. התשלום בתוך חודש ימים, עד יח אב התשע"א (18/8/11).
3. פסק הדין ניתן ביום יח תמוז התשע"א (20/7/11).

על החתום

הרב דרור טוויל הרב דוד פנדל הרב אריאל בר-אלי

⁴ לכל היותר מצד דוד יש פה גרמא בנזיקין ואולי פחות מכך, מכיוון שהתגובה של אלי יכולה להיות באופנים שונים (למרות שהוא אנוס). הוא יכול להסיט את ההגה לצדדים שונים. בדומה לכך מובא בגמ' קידושין כד, ב על המבעית את חבירו "מכיוון שבר דעת הוא, איהו מיבעית נפשיה" ובספר יד רמה שהיה לו לסובב את הראש.